

FELSEFE DÜNYASI

2023 KIŞ/WINTER Sayı/Issue: 78

FELSEFE / DÜŞÜNCE DERGİSİ

Yerel, süreli ve hakemli bir dergidir.

ISSN 1301-0875

Sahibi/Publisher

Türk Felsefe Derneği Adına Başkan
Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi

Türk Felsefe Derneği mensubu tüm Öğretim üyeleri (Prof. Dr., Doç. Dr., Dr. Öğr. Üyesi) Felsefe Dünyası'nın Danışma Kurulu/Hakem Heyetinin doğal üyesidir.

Felsefe Dünyası, her yıl Temmuz ve Aralık aylarında yayımlanır. 2004 yılından itibaren Philosopher's Index ve TÜBITAK ULAKBIM/TR DİZİN tarafından dizinlenmektedir.

Felsefe Dünyası is a refereed journal and is published biannually. It is indexed by Philosopher's Index and TUBITAK ULAKBIM/TR DİZİN since 2004.

Editör/Editor

Prof. Dr. Hasan Yücel Başdemir (Ankara Üniversitesi)

Yazı Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Celal Türer (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Hasan Yücel Başdemir (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Levent Bayraktar (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Doç. Dr. Muhammet Enes Kala (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Doç. Dr. Fatih Özkan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Arş. Gör. Buğra Kocamusaoğlu (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Alan Editörleri/Section Editors

Prof. Dr. Ahmet Emre Dağtaşoğlu (Trakya Üniversitesi)

Doç. Dr. Fatih Özkan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Doç. Dr. Mehmet Ata Az (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Doç. Dr. Sebile Başok Dış (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Doç. Dr. Nihat Durmaz (Selçuk Üniversitesi)

Dr. Mehtap Doğan (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Dr. Muhammet Çelik (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)

Dr. Kenan Tekin (Boğaziçi Üniversitesi)

Dr. Nazan Yeşilkaya (Şirnak Üniversitesi)

Yazım ve Dil Editörleri/Spelling and Language Editors

Zehra Eroğlu (Ankara Üniversitesi)

Abdussamet Şimşek (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)

Ahmet Hamdi İşcan (Ankara Üniversitesi)

Hatice İpek KESKİN (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)

Fiyatı/Price: 150,00 TL | **Basım Tarihi :** Aralık 2023, 300 Adet

Adres/Address

Necatibey Caddesi No: 8/122 Çankaya/ANKARA

Tel: 0 (312) 231 54 40

<https://dergipark.org.tr/pub/felsefedunyasi>

Hesap No / Account No: Vakıf Bank Kızılay Şubesi

IBAN: TR82 0001 5001 5800 7288 3364 51

Tasarım / Design: Turku Ajans

Baskı / Printed: Rebrobir Matbaa
1514. Sokak, No: 23, 06378 İvedik OSB
Yenimahalle / Ankara

Tel: 0(312) 395 20 29 | **Sertifika No:** 47381

PLATON'UN THEAİTETOS'UNDA 201A-C'DE MAHKEME ÖRNEĞİNE DAİR BAZI İHTİLAFLAR VE ÇAĞDAŞ EPISTEMOLOJİYE DAİR İZLERİ ÜZERİNE

Felsefe Dünyası Dergisi, Sayı: 78, 2023, ss. 156-171.

Geliş Tarihi: 30.10.2023 | Kabul Tarihi: 03.12.2023

DOI: 10.58634/felsefedunyasi.1383129

Araştırma Makalesi

Asım DİLMAÇÜNAL*

Giriş

Platon diyaloglarında bilgi konusunu derinlemesine bir şekilde inceler ve mesele üzerine önemli tartışmalar yapar. Birçok diyalogunda¹ farklı şekillerde bilgiye ilişkin araştırmalarda, çözümlenelerde bulunsa da en kapsamlı şekilde bilginin ne olduğunu tartıştığı eseri *Theaitetos*'tur.² Bu çalışmada bilgiyi analiz etme girişiminde bulunur. *Theaitetos* diyalogunda bilgi tanımlanırken sorgulanan tanımlardan biri *bilginin doğru inanç* olup olmadığıdır. Bu tanımın kabul edilemezliği doğruluk ve inancın birlikte bilgi için yeterli olmadığı bir karşı örnek, mahkeme örneği, üzerinden tasarlanır. Burnyeat, Platon'un verdiği karşı örnekte 3 farklı paradoks bulunduğunu³ ve bunlardan özellikle ikincisinin Platon'un bilgiye ilişkin düşüncelerini yorumlamak açısından önemli olduğunu belirtir.

* Arş. Gör., Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Sistemantik Felsefe ve Mantık Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0002-0206-3641, e-mail: adilmacunai@bingol.edu.tr

1 *Theaitetos* diyalogunun yanı sıra Platon'un pek çok diyalogunda bilgi konusuna dair izlere rastlamak mümkündür. *Menon*, *Phaidon* ve *Devlet* diyalogları Platon'un bilgi konusuna ilişkin incelemelerde bulunduğu eserlerine örnektir.

2 Sophie Grace Chappell (2019) Platon'un *Theaitetos*'unu epistemolojisi üzerine tartışmasız en büyük eseri olarak niteler.

3 Burnyeat ilk paradoks olarak ileri sürdüğü çatışmanın tarihsel açıdan ilgi çekici olduğunu düşünür. Bu durumu kabaca şöyle özetlemek mümkündür. *Theaitetos* bilgiyi doğru inanç olarak tanımlarken dayanağı doğru inancın hatadan arınmış bir şey olması ve bundan kaynaklanan her şeyin takdire şayan ve iyi olmasıdır. Ancak söz konusu ifade her doğru inancın sonucunun takdir edilebilir ve iyi olmayan durumların olmasıyla bir karşıtlık içerir. Bu karşıt durumu Oidipus ve Tiran örnekleriyle detaylandırır. İki örnekte de doğru inançtan kaynaklandığı halde takdire şayan ve iyi olarak nitelendirilemeyecek durumların varlığına dikkat çekilir. İlgili örnekler için bkz. Burnyeat (1980: 173-174).

Theaitetos diyalogu; Sokrates, Theodoros ve Theodoros'un öğrencisi olan Theaitetos arasında geçen konuşmalardan oluşur. Bu kişiler aynı zamanda Platon'un sözünü ettiğimiz eserin başkahramanlarıdır. Merkezde yer alan araştırma Sokrates'in bilginin ifade edilip edilemeyeceği sorgusuyla başlar. Bu bilginin nelığının sorgulanmasıdır. Sokrates Theaitetos'a bilgiden ne anladığını sorar. Theaitetos ise cevap olarak bilgi nedir sorusuna Theodoros'tan öğrendiklerini, başka bir deyişle bilgi örneklerini sunar (Platon, 145e-146c). Sokrates bunların bilgi nedir sorusuna cevap olamayacağını ifade eder. Çünkü bilginin neye ait olduğunu, kaç çeşit olduğunu söylemek ya da bilgi örnekleri vermek; bilginin ne olduğu sorusunun cevabı değildir. Bu tür cevaplar bilginin özünü açığa çıkarmazlar dolayısıyla bir tanım olarak kabul edilemezler (Platon, 146e-147c). Bilgi araştırmasında Theaitetos ikinci defa bilgiyi tanımlama girişiminde bulunur. İkinci girişiminde Theaitetos, Sokrates'e "Bilgi, algıdan başka bir şey değildir." der (151d-e). Sokrates, bilginin algı olduğu tanımını Protagoras'ın "insanın her şeyin ölçüsü" olduğu düşüncesiyle eşitler. Protagoras'ın ifadesinin "bir şeyin kişiye nasıl görünüyorsa öyle olduğu" tezini gerektirdiğine vurgu yapar.⁴ Protagorasçı görüşe önemli itirazlar sunarak bilginin algı olmadığını iddia eder. İtirazların hepsini incelemek bu çalışmanın kapsamına girmese de bir örneği incelemek yeterlidir. Sokrates, şeylerin nasıl görünüyorsa öyle olduğu görüşünü rüzgâr örneğini temele alarak sunar. Aynı rüzgâr bazılarını üşütürken, bazılarımızı üşütmemektedir. Bu aşamada görünme ile algılamayı eşitler (152b-c). Daha sonra bilgi, algı ve hafıza ile ilişki kurar. Bir şeyi gören, gördüğünün bilgisini elde eder. Bir şeyi bilen, bu şeyi hatırlar. Bilinmeyen bir şey hatırlanamaz. Gören ve gördüğünü bilen, gözlerini kapadığında bildiğini hatırlamasına rağmen, artık göremez. Bilindiği iddia edilen şey artık görülmediği için, bilinemediği halde hatırlanmış olur. Ancak başlangıçta bilinmeyen bir şeyin hatırlanamayacağı söylendiğinden burada bir ihtilaf ortaya çıkar. Dolayısıyla bilgi algı değildir (163d-164b). Bu itiraz bilgi ve algının eşdeğer olduğu iddiasına ilişkin bir karşı örnektir. Kabul edilebilir bir tanım için tekrar sorgulamaya girişirler. Bu aşamada Theaitetos önce "Bilgi inançtır." demiş olsa da yanlış inançların da olduğunu düşünerek bu söyleminden hemen vazgeçer. Ardından bilginin doğru inanç olduğunu öne sürer (Platon: 187a-b, 200d). Sokrates bu tanımı da etraflıca değerlendirir. Gerçekten de bilgi, inanç ve doğruluk koşullarını zorunlu olarak gerektirir. Ancak bilgiyi tanımlamak için sözü edilen unsurların gerekli olması yetmez. Aynı zamanda bu unsurların birlikte yeterli olmaları da gerekir. Bu

4 Gerson (2006: 201-202) ve Chappell (2023) bu hususa dikkat çeker.

bağlamda, doğru inancın bilgi olmadığı tezinin mahkeme örneğinde nasıl detaylandırıldığı incelenmelidir.

I.

Tek başına doğru inancın neden bilgi sayılamayacağını gösterebilmek için bir karşı örnek vermek yeterlidir. Sokrates bu konuya ilişkin olarak mahkeme örneğini verir. Mahkeme örneği, literatürde jüri örneği ya da jüri pasajı olarak da bilinen metnin ilgili kısmı şu biçimdedir:

“Theaitetos:

Haklısın, o halde araştırmamıza devam edelim.

Sokrates:

Öyleyse bu nokta üzerinde fazla durmaya gerek kalmayacak çünkü doğru inancın bilgi olmadığını gösteren bütüncül bir sanat var.

Theaitetos:

Nasıl yani? Hangi sanat bu?

Sokrates:

Kendilerine hatip ve avukatlar denen bilgeliğin üstatlarının sanatı. Çünkü bu kişiler sahip oldukları sanat aracılığıyla insanlara bir şey öğretmezler, onları ikna ederler. Hatta bu sanat aracılığıyla istedikleri bir konuda onlarda inanç oluştururlar. Yoksa hiçbir görgü tanığı olmayan bir hırsızlık ya da zorbalık olayının doğruluğunu su saatinin izin verdiği o kısacık zamanda yeterince öğretecek düzeyde zeki öğretmenler olduklarını mı düşünüyorsun?

Theaitetos:

Hayır, kesinlikle öyle düşünmüyorum; bence yaptıkları şey ikna etmektir.

Sokrates:

Yani, onların bir şeye inanmalarını sağlayan şeyin ikna olduğunu mu söylüyorsun?

Theaitetos:

Kesinlikle.

Sokrates:

O halde, yargıçlar başka türlü değil de ancak görerek bilinebilecek konular hakkında, adalete uygun olarak ikna olduklarında, işittikleriyle karar verip

ve doğru inanç edindiklerinde, ikna oldukları şey doğru olsa bile, diyelim ki doğru bir hüküm verilmiş olsun, bilgi olmadan karar vermiş olmazlar mı?

Theaitetos:

Kesinlikle.

Sokrates:

Ancak dostum, eğer hukuk mahkemelerinde doğru inanç ve bilgi aynı şey olsaydı en iyi yargıçlar bilgi olmadan asla doğru inanca sahip olamazlardı. Öyle görünüyor ki bu ikisi birbirinden farklıdır.”⁵

Mahkeme örneği, jürinin-yargıçların doğru inanca sahip olabileceği yine de sanığın suçlu mu yoksa suçsuz mu olduğunu bilemeyecekleri iddiasını ortaya koymak için geliştirilmiş bir karşı örnektir.⁶ Doğru inanca sahip olmanın bilgi için yetmediği bu karşı örnek üzerinden biçimlendirilir. Ancak örnek-ilişkili pasaj ciddi ihtilaflar içerir. Sözü edilecek ihtilafları görmek için yapılabilecek şeylerden biri pasajı adım adım incelemektir.

Pasajda ilk olarak ikna ve öğretim arasındaki karşıtığa vurgu yapılır. Buna dikkat çekmek için de pasaj doğru inancın bilgi olmadığını gösteren bir sanattan söz ederek başlar. Söz konusu sanat da hatiplik ve avukatlık olarak ortaya konur. Bu sanatı icra edenler karşısındakilere bir şey öğretmek yerine onları ikna etmektedir. Burada ikna, aslında karşıdakini bir şeye inandırmaktır.⁷ Kişide bir inanç ya da kanaat oluşturma işidir. İnandırma da mahkemenin izin verdiği sürede yapılır. Avukat ya da hatiplerin işi iknaya sınırlandırılır. O halde, ilk olarak sorulması gereken soru avukat ya da hatiplerin neden ikna edip de öğretmedikleridir?⁸ Buna verilebilecek yanıt

5 Diyalogun ilgili kısmının çevirisi bazı yorum farklılıkları içermektedir. Özellikle kalın yazılmış sözcükler tartışmalıdır. Söz gelimi *δόξα* kelimesinin inanç mı yoksa yargı olarak mı karşılanması tartışmalıdır. Gerson burada yer alan argüman için söz konusu ayrımın bir fark yaratmadığını düşünür. Bu konuda tartışma için bkz. (Gerson, 2006: 215). Benzer biçimde *ἰστικτικὴ* ifadesi bazen kulaktan dolma olarak da karşılanmaktadır. Bu bağlamda ilgili pasajın çevirisinde özellikle Harold N. Fowler (1921), John McDowell (1973) ve Macit Gökberk'in (2015) çeviri ve yorumlarından yararlanılmıştır.

6 Pasajda Sokrates bir hırsızlık ya da zorbalık davasını bizden düşünmemizi ister. Ancak bunu isterken belirli çıkarımlarda bulunmamızı zorlaştıran eksiklikler vardır. Sanık/lara ya da tanık/lara dair detaylar; tanık ifadeleri ve savunmaların içeriği bunlardan bazılarıdır.

7 Vogt (2012: 89) inanç oluşum sürecinin kişinin idrakine dayanması ile başkalarına dayanması arasındaki ayrıma dikkat çeker. Pasajda hatiplerin ikna ile dinleyicilere istedikleri inancı aşılayabileceğinin söylenmesi inanç oluşumunun başkalarına dayalı olduğunu gösterir. İnançların hitabetin etkisinin bir ürünü olarak görülmesi bu anlamda onun için şaşırtıcıdır. Halbuki ikna edilme sürecinin detayları konusunda bir bilgi yoktur. Başkalarına dayalı da olsa kişinin yargıçların sorgulama sırasında ciddi bir idrak faaliyeti gerçekleştirdiği düşünülebilir.

8 Bu çalışmada ortaya çıktığı düşünülen ihtilaflar jüri pasajına dayalıdır. İhtilafların pasaja bağlı olarak görülmesi amacıyla ve çalışmanın kapsamını aşması nedeniyle Platon'da öğretmenin ya da inancının olduğu detaylıca incelenmeyecektir.

zamanın kısıtlı olmasıdır (Burnyeat, 1980: 177, 1990: 124). Zaman birinci kısıtlayıcı faktör olarak nitelendirilebilir (K1, 1. kısıtlayıcı faktör: Zaman). Dolayısıyla ilk karşıtlık zaman kısıtlaması üzerinden biçimlenir. Antik Yunan mahkemelerinde konuşma sürelerinin bir su saatine göre ayarlandığı bilinmektedir.⁹ Bu kısıtlama Sokrates tarafından öğretmenün önüne bir engel olarak ileri sürülür. Pasajın devamı da bu iddiayı destekler niteliktedir. Sokrates, “hiçbir görgü tanığı olmayan bir hırsızlık ya da zorbalık olayının doğruluğunu su saatinin izin verdiği o kısacık zamanda *yeterince* öğretecek düzeyde zeki öğretmenler olduklarını mı düşünüyorsun?” (201a-b) diye sorar.¹⁰ Theaitetos onların öğretemeyeceğini ancak ikna edebileceklerini yeniler. Açıktır ki K1 öğretmenün önüne engel olarak sürülmüştür. Burada yorumcular tarafından *yeterince* kelimesine sıklıkla dikkat çekilir. Yasal süreç zamana dayalı kısıtlama tarafından sınırlandırıldığı için doğrunun yeterince öğretilmesi mümkün olmaz (Giannopoulou, 2013: 150). Öğretimin önünde yer alan engel, yargıçların vardıkları sonucun zaman kısıtlaması altında, böyle bir kısıtlama olmadığı bir durumda olduğu kadar sağlam temellere dayanmamasından kaynaklanmaktadır. Brodie ise yargıçların suç hakkında bilmediklerinin söylenmesinin nedeninin hatiplerin yapacağı öğretimle ilişkisinden ziyade bir hırsızlık ya da zorbalık olayının öğretilerle olup olmamasıyla başka bir deyişle konunun doğasının buna uygun olup olmamasıyla ilişkili olduğuna dikkat çeker (Brodie, 2016: 92).

Burnyeat K1'e bağlı olarak mahkemede söylenenlerin yetersizliğine vurgu yapıldığını dolayısıyla böyle bir durumda doğru inancın yeterince temellendirilemeyeceğini ileri sürer. Sürenin kısıtlı olmasından dolayı yeterli bir açıklama için zaman yoktur. Mahkemelerde avukat ya da hatiplerin doğruluğa ya da dürüstlüğe öncelik vermeleri yerine, etkileyciliğe önem verdikleri bilinir (Burnyeat 1980: 177). Bu husus avukat ya da hatiplerin yöntemini içermektedir. Savunucuların olayı, enine boyuna anlatabilmeleri ve iyi bir temellendirme yapabilmeleri için yeterince zamanları yoktur. Zamanın kısıtlı olması, yargıçları ikna edecek olana bir dayatmada bulunur. Olabildiğince kısa sürede olan bitenin anlatılmasını sağlayacak bir yöntem seçil-

9 Harold N. Fowler (1921) 201'a'ya ilişkin çevirinin ilgili dipnotunda Atina mahkemelerinde konuşmaların uzunluğunun, dolayısıyla konuşmacının konuşma süresinin, su saatine sınırlandırıldığını belirtir. Danielle Allen (1996) su saatine ilişkin daha detaylı bir inceleme sunar. O da su saatinin mahkemelerde konuşmaların sınırlandırılmasına hizmet ettiğine bunun yanında orduda gece nöbetlerini ölçmek için kullanıldığına dikkat çeker.

10 Burada akla bir soru gelmektedir. Sokrates'in sorduğu soruyu Theaitetos'un verdiği cevaptan farklı bir biçimde yanıtlayıp yanıtlamayacağımızı düşünmek yerindedir. Sözü edilen avukat ya da hatipler zaman kısıtlaması olsa bile öğretme edimini gerçekleştirebilecek zeki öğretmenler olabilirler miydi? Bu derece zeki öğretmenlerin olup olmadığı yoruma açıktır. Şüphesiz burada soruyu onaylamak ikna ile öğretme arasındaki ikiliği bulanıklaştıracak, zamanın kısıtlayıcılığından kaynaklı durumun genelleştirilmesine engel olacaktır.

melidir. İkna ile öğretim karşıtlığı çerçevesinde kurgulanan durum açıkça gösterir ki savunucu, K1 gibi bir kısıtlama altındadır ve bu nedenle yöntemi en kısa zamanda sonuca ulaştıracak biçimde seçmelidir. Nitekim etkileyicilik çabası bu türden bir girişimdir. Onlar K1 nedeniyle karşısındakileri etkilemeyi önceleyerek savunmalarını gerçekleştirirler. Karşıdakini etkilemeyi önceleyen bir yöntemin de kuşkusuz ki ilk amacı doğruluk ve dürüstlüğü hedeflemek olmayabilir. Aynı durum yargıçlar için de geçerlidir. Yargıçlar da davayı etraflıca inceleyip tüm kanıtları hakkıyla değerlendirebilecek durumda değillerdir.¹¹ Dolayısıyla ikna ile K1 altında edindikleri inançları doğru bile olsa yargıçların bildiği ileri sürülemezdir.¹² Çünkü K1'le yakından ilişkili olarak yapılan savunmanın kısıtlılığı, verilen ifadelerin ya da mahkemede yapılan açıklamaların yetersizliği, dahası doğru ve dürüst bir açıklama yapılmasını sağlayacak bir yöntem kullanılmaması bilgi için eksikliğe işaret eder. K1 en temelde detaylı bir incelemeyi, olan bitenin enine boyuna analizini kısıtlar. Dolayısıyla böyle bir durumda yargıçlar için söz konusu ikna süreci eksiklik içerir ve yetersiz kalır (Burnyeat, 1980: 177).

Burnyeat, söz konusu kısıtlayıcı durumun olmadığı bir süreci düşünüp düşünemeyeceğimizi sorgular. Mahkemede eğer zamanı kısıtlayan bir su saati bulunmasaydı bu durumda ikna etmek yerine öğretmek mümkün olur muydu (Burnyeat, 1980: 178)? Yargılama su saati gibi bir kısıtlamaya tabi olmadığına varılan sonucun daha sağlam temellere dayandığı varsayılmalıdır. Çünkü öğretim ve iknanın karşıtlığı bu kısıtlamayla biçimlendirildiği için kısıtlamanın kaldırılmasıyla bilginin önündeki engelin aşılması beklenmelidir. Zaman kısıtlamasının olmadığı bir durumda avukat ve yargıçlar gerekli yargılamayı daha rahat yapacaklar ve ifadeler, deliller ya da yapılan savunma kapsamlı bir biçimde değerlendirilebilecektir. Böylece yargıçlara

11 Burnyeat, jürinin vardığı sonuca rasyonel müzakere ile vardığını, gerekçeleri eleştirel bir biçimde değerlendirdiklerini kabul eder (Burnyeat, 1980: 177). Brodie (2016:91) pasajda öğretim ile ikna etme arasında dikkate değer bir farkın varsayıldığını vurgular. Fakat bu farkın tam olarak nasıl anlaşılması gerektiğine dair ipuçları oldukça azdır. Ona göre, iknanın irrasyonel bir süreç olduğunu varsaymak gerekmemektedir. Başarılı bir öğretimin ise kişiyi, öğreten kişi kadar yetkin ve epistemik olarak bağımsız kılacağını ileri sürer.

12 Yargıçların/jürinin vardığı sonucun rasyonel temellere dayanıp dayanmadığı sorusu önemlidir. Burnyeat (1980: 177) varılan sonucun rasyonel temellere dayanıp dayanmadığını ya da yargıçların inançlarının doğruluğunun tesadüfi olduğunu düşünmenin gerekmediğini ileri sürer. Jüri gerekçeleri enine boyuna inceleyip karar verirken süreci rasyonel bir biçimde tamamlayabilir. Tüm bunları rasyonel bir biçimde gerçekleştirebilir. Bunun önünde bir engel yoktur. İkna süreci tamamen irrasyonel bir süreç olarak görülmemelidir. Doğru inançtaki eksiklik irrasyonel olmasından değil, doğru inançların sağlam temellere dayanmamasından kaynaklanmaktadır. Ancak Vogt (2012: 90-91) bu noktada bir uyarıda bulunur. Jüri örneği, idrak eden için inancının doğru olduğu aşıkârmiş gibi okunmamalıdır. Kişi, bu tür bir yargılamada doğruyu bulduğunu düşünse de onu gözden kaçırmış olabilir. Kişinin doğru inanca sahip olduğundan ziyade bir inanca sahip olduğu düşünülmelidir. Yargıcın perspektifinden tüm inançların birer doğruluk iddiası olduğu ve aynı seviyede yer aldıkları fark edilmelidir. Bu bir anlamda doğruluk koşulunun sağlanmadığının vurgusudur.

yeterli bir biçimde olan bitenin öğretilebileceği düşünülür (Burnyeat, 1990: 124). Ancak kısıtlama kalksa bile yani zaman uzun dahi olsa öğretimin olabileceğine dair olumlu bir cevap vermek mümkün görünmez. Çünkü Sokrates bu aşamada yeni bir kısıtlama ileri sürer. Yargıçlar “yalnızca görerek bilinebilecek ve başka türlü bilinemeyecek (201b)” bir konuyla ilgili karar vermek durumundadırlar. Böyle bir konuda olan biteni sadece görgü tanığı bilebilir. Dolayısıyla hiçbir öğretim; yargıçları, olan biteni gözleriyle gören birinin konumuna getiremeyecektir (Burnyeat 1990: 124). Bu kısıtlamayı iki taraflı yorumlamak yerindedir. İlk tarafta bilinebilecek olana dair başka bir deyişle konuya dair bir kısıtlama olduğu açıktır. Bu anlamda söz konusu olan konunun, hırsızlık ya da zorbalık olayının, gözle görülebilir olması şart koşulur. Diğer taraftan ise özneye dair bir kısıtlama söz konusudur. Bu ise gözle görececek bir özne talebidir. Yani bu tür bir örnekte, bilen sıfatını “başka türlü değil, “gözle gören” özne hak eder. Görülebilir konu ve görececek özne, bir potada eritilerek görme kısıtlaması (K2, 2. Kısıtlayıcı faktör: Görme) olarak karşımıza çıkar.

Tasarlanan örnekte görme ve duyma karşıtlığına dayalı oluşturulan kısım ilk elden bilgi ve ikinci elden inanç karşıtlığı ile biçimlendirilir (Burnyeat, 1980: 178). Bir hırsızlık ya da zorbalık olayının ilk elden bilenleri için kısıtlama, olayın doğrudan tanığı olma/görgü tanığı olma ile başka bir deyişle gözle gören kişilerle sınırlandırılır. İkinci elden inananlar yani olayı başkalarının söylediklerine/ifadelerine dayalı olarak duyanlar ise söz konusu durumda başkalarının tanıklığına bağımlıdırlar. Yargıçların inançları tanıklığa dayalı olarak oluşurken görgü tanığının inancı kendi duyu-deneyimine dayanır. Bu anlamda avukat, hatipler ya da karar verecek olan yargıçların-jürinin ancak ikinci elden inançlara sahip oldukları, dolayısıyla yargıçların verecekleri karar bu türden inançları doğru bile olsa K2'den yoksun olacağı için bilgi sayılmayacaktır. Doğru inanç bilgi değildir çünkü öyle olsaydı yargıçların suçlu hakkındaki doğru inancı ile görgü tanığının inancı arasında hiçbir fark olmazdı (Gerson, 2006: 222-223). Her iki durum da açıkça doğru inancın bilgi için yeterli olmadığına, ilk durumda K1 kısıtlamasıyla ilgili olarak inancın yetersizliği ve ikinci durumda ise K2 kısıtlamasıyla doğrudan tanık olma-görme durumunun sağlanamaması, işaret eder. Açıktır ki mahkeme örneği, birinin bilgi sahibi olmadan doğru bir inanca sahip olduğu durumu uygun bir biçimde örnekler (Brodie, 2016: 91-92; Vogt, 2012: 88).

K1 ve K2'nin olduğu durumların birlikte düşünülmesi bir gerilime yol açmaktadır. K1 gibi bir kısıtlamanın olmadığı durumda ikna yerine öğretimin gerçekleşmesini beklemek uygun olur. Öğretim ve ikna arasında ilk karşıtlık göz önüne alındığında bu noktada bilginin aktarılması konusu gündeme

gelir. Öğretimin mümkün olabileceğini düşünmek bilginin aktarabileceğinin imasıdır. Birine tam olarak yeterli bir açıklama yapıldığında onun doğru inancının bilgi oluşturacak kadar sağlam temelli olabileceğini ve bilenin bilgisini aktarabileceğini göstermektedir (Burnyeat, 1980: 179). Fakat Brodie (2016: 92-93) bu duruma itiraz eder. Birincisi mahkeme hatiplerinin yeterince uzun konuşmalarına izin verilse bile bilgiyi aktarabilecekleri düşünülmemelidir. Çünkü onun için konu öğretilabilir değildir. İkincisi iknanın yetersizliğini göz önünde bulundurmak, özellikle diyalogda jürinin kararı kesin bir biçimde doğru inanç olarak sunulduğu için kararın bir manipülasyon neticesinde ya da tamamen eksik temellere dayandığına işaret edebilir. Ancak burada yetersizliğin ne olduğu belirlenmelidir. Öğretimde eksik olan zaman kısıtlamasına bağlı olarak bir delil yetersizliği mi, yoksa jürinin delillerin bütününe enine boyuna inceleyecek zamandan yoksun olmaları mıdır? İlk cevap olumlu olduğunda jüride eksik olan şeyin gerekçelerinin yeterli olması olduğu açıktır. İkinci cevabın olumlu olması ise uygun bir muhakemenin yapılamamasıdır. Ama eksiklik konunun öğretilemez olması olduğunda konuşmacının ikna etmekten başka seçeneği olmayacaktır.

Tüm bunlara ek olarak, pasajın öğretim-ikna karşıtlığında kurulmuş kısmına görme-duyma karşıtlığına dair açıklamalar eklenince öğretimin bilgi için yetersiz olduğu pekiştirilir. Bilginin aktarılabilir olduğu reddedilir ve kişinin doğru inancı ne kadar sağlam temellere dayanırsa dayansın, aktarılacak olan meselenin doğrudan tanığı olunması, başka bir deyişle görgü tanığı olunması şart koşulur. Kişinin K2 kısıtlamasını karşılayamadığı durumda bilgi söz konusu olamaz. Bu anlamda Burnyeat'ın paradoks olarak ileri sürdüğü durum da tam olarak burada karşımıza çıkar. Söz konusu aşama bir yandan öğretim ediminin iyi temellendirilmiş doğru inancı mümkün kılarak kişiyi bilinebileceğini düşünmeye sevk ederken, K2 kısıtlaması eklendiğinde doğrudan tanık olmanın eksikliği bilinemeyeceğini düşündürür (Burnyeat, 1980: 179). Örnekte verilen ikna-öğretim karşıtlığı ve görgü tanıklığı-tanıklık karşıtlıkları birlikte düşünüldüğünde yargıçların bilebileceğini ve bilemeyeceğini, öğretmenin mümkün olduğunu ve olmadığını, bilginin iyi temellendirilmiş doğru inanç olduğunu ve olmadığını kabul etmek gerekir (Burnyeat, 1990: 126). İlk durumda yargıçlar için bir öğretim edimi gerçekleştirilmediği için bilgiden yoksundurlar, ikinci durumda ise olayın görgü tanığı olmadıkları için bir yoksunluk söz konusudur (Brodie, 2016: 90-91). Böylesi bir konum, açıkça içinden çıkılmaz bir duruma işaret eder.

Şimdi, bir olayın doğrudan tanıklığı ve bilgi arasındaki ilişkiyi düşünmek yerindedir. Davaya konu olabilecek iki konu zorbalık ya da hırsızlık olaylarıdır. Bu konularla ilgili bir davada bilinebilecek şeye dair öne sürü-

len şartlardan biri doğrudan görme şartıdır. İlgili hususta görme şartının eklenmesiyle doğru inancın bilgi statüsünü sağlayabileceği düşünülebilir. Mahkeme örneğinde de söz konusu meselelere ilişkin gözle görülebilecek bir hırsızlık ya da zorbalık olayını bilebilecek olan kişinin yalnızca olayı gören kişiler olduğu düşünülebilir ama bu kesinlikle yanlıştır.¹³ Metin, suçun görgü tanığı olan bir kişinin görgü tanığı olması nedeniyle ne olduğunu bildiğini belirtmemektedir. Metinde görgü tanığı olmayanın olayı görmemesi nedeniyle bilmediği söylenmektedir (Brodie, 2016: 90-91). Çünkü ilgili kıstas bu meselelerde “görme” şartının gerekliliğine işaret etmekte, yeterliliği konusunu açık bırakmaktadır. Bu noktada şu sorulmalıdır: Görgü tanığını yargıçtan farklı kılan şey nedir? Şayet bu duyu-deneyimi ise bu durumda ya bilgi bir kez daha sadece duyu-deneyimidir ki bu başa dönmek anlamına gelir ya da duyu-deneyimi artı doğru inançtır (Gerson, 2006: 222-223). Yani ilgili konularda bilginin elde edilmesi doğru inancın yanında *görmeyi* gerektirebilir. Doğrudan bir olayın görgü tanığı olma ki burada duyu algısı, özellikle de kişinin söz konusu meseleye kendi gözleriyle şahit olması olarak ortaya çıkar ve bu bilginin gerekli bir koşulu olarak kabul edilir. Fakat görme şartının sağlanmış olması bilgi için yeterli değildir. Giannopoulou (2013: 152-154) görgü tanıklığı hususunun bilgi için gerek şart koşulmasını, Platon’un özellikle duyu algısına ilişkin düşünceleriyle uyumlu hale getirebilmek için bir öneride bulunur. Bu görgü tanığının bilgisinin yalnızca muhatabı olduğu konuyu görmesine dayandığına dikkat çektiği durumda ortaya çıkar. Burada kastettiği şey, bir bakıma görgü tanıklığının kapsamına giren kısıtlı bir bilgi içeriği önerisinin düşünülmesidir. Bu durum, görmeyi Platon’un epistemolojisine bir biçimde dahil etme girişimidir.

Burnyeat bu aşamada söz konusu paradoksun nasıl aşılabileceğini düşünür. Bu gerilim Platon’un öğretim fikriyle ilgili kararsızlığından mı yoksa örneğin aceleci bir sunumundan mı kaynaklanmaktadır? Bu noktada çözümün varsayımsal olacağını düşünerek öğretim ve bilgi arasındaki bağı koparmayı teklif eder. Yani bir hırsızlık ya da zorbalık olayında iyi temellendirilmiş bir doğru inancın bilgi verdiği ya da verebileceği düşünülmemelidir. Çünkü

13 Platon’un metnin girişinde açıkça algının bilgi olmadığına işaret ettiğini hatırlatalım. Bu anlamda doğrudan tanık olma şartının, reddettiği koşulun bir yeniden kabulü olduğu ya da bu hususun örnek planlanırken atlandığı düşünülebilir. Kişinin gözlemi (görgü tanıklığı) birçok açıdan sorunlu olabilir. Platon’un algıya dair açıklaması ve klasik şüphecilikğin duyuların yanıtmasına dair eleştirileri hatırladığında söz konusu hususun ne bir geri dönüş ne de örneğin planlanmasında üstünkörü geçmiş bir husus olmadığı kabul edilmelidir. Bu noktada görme, doğru inanca ek olarak gerekçelendirmeye dair bir katkı sunuyor gibi görünür. Çünkü burada görme, kişinin inancına bir gerekçe sağlamaktadır. Vogt (2012: 92) benzer biçimde Platon’un ‘görme’ hakkında neyi kastettiğini düşünür. Ona göre bu konu derin bulmacalar içermektedir. Genellikle güvenilir kabul edilen görme duyusuna mı atıfta bulunduğu, yoksa Devlet’de filozofların doğruyu ‘görmeyi’ sevdiklerine yaptığı vurguda olduğu gibi metaforik bir ‘görme’ kavramını mı kastettiği tartışmalıdır.

pasajda öğretimin bilgi ürettiği iddiası yoktur. Yargıçların iyi temellendirilmiş bir inanca sahip olduklarını düşünsük bile görgü tanığı olmadıkları bir meselede bildikleri iddia edilemez. Davalının suçlu ya da suçsuz olduğuna dair önerme, bilgi statüsü kazanacaksa bu öğretimle değil doğrudan tanıklık ile mümkün olacaktır (Burnyeat, 1980: 179-180). Nawar (2013: 5-7) ise algılama (görgü tanıklığı) ve öğretimde olup ikna edilmede olmayan epistemik failin aktif rolüne dikkat çeker. İkisinde bir ortak noktanın olduğunu vurgular. Ona göre, Sokrates için ikna edilme süreci öznenin pasif olduğu bir süreçtir. İkna edilende ortaya çıkan inancın içeriği, ikna edilenin bilişsel kapasitesinin değil, ikna edicinin ikna etme kapasitesinin bir sonucudur. Aynı zamanda Burnyeat'ın görgü tanıklığını her bilgi durumu için işin içine katılmasını gerektiren bir durum olarak genelleştirdiğini ileri sürer.

Ancak bu genelleştirme yerine görgü tanıklığının çalışacağı kısıtlı bir olgu alanı varsayılmalıdır. Görgü tanıklığı sadece bu alandaki bilgiler için bir gerek şart olarak düşünölmelidir. Başka konularda görgü tanıklığının kaynaklığından farklı bir biçimde de bilgiye ulaşmak mümkündür. İki durumun birbirinden ayrı olarak değerlendirilmesi farklı olgu meselelerini içerecek şekilde ele alınırca paradoksun çözüleceğini iddia etmektedir. Brodie de iki karşıtlığın bizi bir çelişkiyle yüz yüze bıraktığını düşünür. Bu çelişkileri yargıçların bilgi sahibi olmamasının yeterli iki nedeni olarak yorumlar. İlk durumda yeterince öğretilmiş olmak bilgi için gerek şart, ikinci durumda görgü tanığı olma gerek şart olarak öne sürölmönce bu durum bir çelişki ortaya çıkarır. Ancak bunların Nawar'ın ifade ettiği gibi ayrık olarak anlaşılması gerektiğini önerir. Yargıçların hem yeterli öğretim almadıkları hem de görgü tanığı olmadıkları için bilmedikleri fark edilmelidir (Brodie, 2016: 90-91). Ancak, iki kıstasın ayrık olarak düşünölmösinin sorun yaratıp yaratmayacağı da tartışmalıdır. Çünkü öğretim ve ikna karşıtlığının olduğu kısmın bağımsız olarak düşünölmömesi, yapılan işin öğretim değil de ikna olması nedeniyle yargıçların bilgiden yoksun olduklarını ima eder. İkinci durum ise olayın doğrudan tanığı olmadıkları için yargıçların bilgiden yoksun oldukları anlamına gelir. Bu da yargıçların bilgiden yoksunluğunun iki farklı nedenine işaret eder. Ancak sorun zaten bu iki durumun bir aradallığında ortaya çıkmaktadır.

II.

Bilginin ne olduğu sorusunun yanında bilginin kaynağına dair yapılan araştırma, başka bir deyişle bilginin kaynağının sorgulanması da epistemoloji içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Peki, bu konu epistemolojide neden bu kadar öneme sahiptir? Audi, bilginin kaynaklarıyla birlikte yeterince

açıklanabileceğini düşünür. Bilginin kaynaklarının ne olduğu sorgulandığında genel olarak akıl (sezgi), algı, bilinç (iç bakış) ve hafıza bu kaynaklar arasında sayılır. Bir kaynağın temel olması da kaynağın, başka bir kaynağın işlevine pozitif bağımlılığı olmadan bilgi sağlayıp sağlayamamasına bağlıdır (Audi, 2002: 71-72). Sözü edilen kaynaklara ek olarak tanıklığın da bilgi için temel bir kaynak olup olmadığı son dönemlerde sorgulanmaktadır.

Pek çok disipline dair, günlük sıradan bilgilerden daha karmaşık teorik içerikleri barındıran bilgilere kadar bilginin çoğu başkalarının kaynaklığına bağımlıdır. Dünyaya dair bilindiği iddia edilen birçok örneği düşününce de bu durum aşikar olarak karşımıza çıkar. Bir zamanlar Büyük İskender'in sınırlarını Hindistan'a kadar genişlettiğine dair inancınızı sosyal bilgiler dersinde mi duyduğunuzu ya da bir kitapta mı okuduğunuzu hatırlamayabilirsiniz. Türkiye'yi hiç ziyaret etmemiş bir yabancı ülkemizin jeopolitik konumuna ve önemine dair Asya ile Avrupa arasında bir köprü olduğu inancının bir coğrafya dersine dayandığını da... Ailenizin doğum tarihinizin ne zaman olduğunu söylediği örneği de içeren doğumunuza dair hikaye hala kulaklarımızda olabilir. Kişinin doğrudan doğrulama şansının olmadığı pek çok örnek daha tasarlanabilir.¹⁴ Tüm sözü edilen örnekler bakınca inanılan birçok hususun başkalarına dayandığı kolayca fark edilir. Bilginin yaşayan ya da geçmişte yaşamış olan insanlara bu türden bir bağımlılığı onun sosyal yönünün hesaba katılmasını gerektirir. Bu anlamda başkalarının söyledikleri-yazdıkları ya da daha geniş biçimde aktardıklarını içeren "tanıklık (testimony)"¹⁵ dikkate alınmalıdır. Aksi durumda tanıklığın bilgi içerisinde sınıflandırılması dünyaya dair bilginizi sınırlandırır (Pritchard, 2022: 112).

Doğrudan doğrulama imkânı bulamayacağımız pek çok örnek durum düşünülebilir. Bu anlamda tanıklığa bağımlılığımız, düşünüldüğünden daha geniş çaplı bir araştırmayı hak eder. Durum böyle olsa da felsefe tarihi içerisinde tanıklığın uzunca bir süre ihmal edildiği ileri sürülür (Coady, 1994: 1-21). Bu ihmal de Platon'a, özellikle ilk bölümde bazı açılardan incelenen mahkeme örneğine dayandırılır. Önceki bölümde de görüldüğü üzere hırsızlık ya da zorbalık durumu gibi bir örnekte, özellikle örneğin ikinci kısmında şart koşulan K2, tanıklığın temel bir bilgi kaynağı olabileceği ihtimali-

14 Örneklerin tümü hafızanın kaynaklığına dayanıyor olarak düşünülse de aslında tanıklığa dayanmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde ya da bir kitapta okunan bir içerik kendimizin doğrudan doğrulama şansımızın olmadığı, kitabın yazarının ya da sosyal bilgiler öğretmenin tanıklığına dayanan önermelerdir. Hafızanın kaynaklığı bu bilgilerin algı, çıkarım ya da tanıklık aracılığıyla önceden edinilmiş olmasıyla mümkün olur. Daha önce başka bir kaynak aracılığıyla edinilmemiş bir bilgi hatırlanamaz. Bu bağlamda hafıza diğer bilgi kaynaklarına bağımlıdır. Bu hususu açıklamamı mümkün kılan çalışmanın hakemine teşekkür ederim. Başkalarına olan bağımlılığımızı gösteren güçlü bir benzetme için bkz. (Coady, 1994: 6-7)

15 Bu çalışma doğrudan tanıklık epistemolojisini ele almaz. Çalışmanın amacı Platon'un mahkeme örneğinin tanıklık epistemolojisinde izlerini ortaya koymaktır.

ni dışlamaktadır. Dolayısıyla tarihe dayalı bilindiği düşünülen ve gündelik yaşama dair inançların çoğu bilgi olarak sayılamaz (Burnyeat, 1990: 127). Doğrudan görgü tanığı olunmayan bir durum başkalarının ifadelerine dayanan tüm inançları ve dahası durumun ne olduğunu bilebilecek durumda olan görgü tanıklarının ifadelerini bile doğru inanç alanına indirger (Coady, 1994: 5)¹⁶. Bu durumda K2 şartı nedeniyle tanıklığın bir bilgi kaynağı olmasından ziyade dinleyicilere ikinci elden inançlar sağladığı görülür. Vogt (2012: 92) da bu noktada Burnyeat'e katılır. Pasajın ilgili tanıklık bilgisi hakkında bir çerçeve sunduğunu düşünmeye meyilli olduğunu söyler.

Platon, metinlerinde tanıklığa özel bir yer ayrılmamıştır. Ancak özellikle mahkeme örneğine dayalı olarak tanıklık epistemolojisine kaynaklık eden birtakım izler vardır. Hemen önceki bölümde de görüldüğü üzere tanıklık alan birisi için, inançları görgü tanıklığını içermemesi nedeniyle tanıklığa epistemik bakımdan düşük seviyeli bir konum verildiğini düşünmek caziptir. Coady'e göre (Coady, 1994: 6) Platon tanıklığı, bir bilgi kaynağı olarak kabul etmediği için onu algıya nazaran daha aşağı bir konumda görür. Platon'un epistemoloji içerisinde tanıklığı konumlandığı yerden dolayı, onun sonraki süreçte sıradan ya da felsefi düzeydeki bilgi hakkındaki düşüncelerinde tanıklığın ya görmezden geldiğini ya da ona yeterince ilgi gösterilmediğini ileri sürer.

Tanıklık epistemolojisi içerisinde yapılan bir ayırım resmi ve doğal tanıklık arasındadır. Resmi tanıklık genellikle yasal ortamlarla ilişkilendirilir. Ortamda bulunacak kişiler, ifadelerin nasıl ve ne kadar sürede aktarılacağı, yargılamanın yapılış biçimi vb. meseleler yasal süreçlerle sınırlandırılır. Başkalarının söyledikleri şüphesiz bir kanıt biçimidir. Ancak her söylenen bu kapsama girmez. Herkes de tanık olarak kabul edilmez. Nitekim ihtilaflı bir mesele olmalı ve tanık bu konuda ilgili kanıt ihtiyacı duyanlara yönelik ifadelerde bulunmalıdır. Aynı zamanda olayın birinci elden bilen olmalıdır. Bu şart genellikle kulaktan dolma ifadelerin önünü kesmek için konulur. Tanıklığını ifade eden kişinin ilgili meseleye dair bilme konumunda olması, bir yetkinliğinin bulunması gerekir. Bir yemin ile ifadesini vermesi beklenir (Coady, 1994: 31-32). Ancak Platon'un örneğinde bu gereksinimlerin ne kadar karşılandığını kestirmek güçtür. Mahkeme örneğinde ayrıntılarını yakaladığımız tanıklık ve buna dair kısıtlamalar resmi bir ortamla ilişkili olarak ortaya konulmuştur. Mahkeme belli kurallar neticesinde çalışır, ko-

16 Şüphesiz ki doğrudan görgü tanığının bilip bilmediği konusundan bağımsız olarak, mahkemede olayın hiçbir görgü tanığı olmayan kişiler için, yargıçlar, avukatlar vd., söz konusu ifadeler bilgi ile aynı konumu paylaşamaz. Mahkemede söylenecek her şey, görgü tanıklarının ifadeleri de dahil dinleyenler için ikinci elden içeriklerdir. Bu dinleyiciler açısından tüm söylenenler ve söyleneceklerin doğru inanç anlamına geldiğinin imasıdır.

nuşmalar için belirli bir zaman kısıtlamasının da olduğu bilinmektedir. Ancak çağdaş epistemolojide tanıklık çalışmalarında bu alan daha kapsamlı bir hal alır. Mahkeme salonunda ifadelerin sözlü olarak aktarılmasının ötesinde bilinçli olarak resimler, kitaplar, videolar ya da başka türlü araçlarla bilginin aktarılmasını da içerecek biçimde genişletilir (Pritchard, 2022: 111). Resmi tanıklıkta yer alan tanıklık ya da tanığa dair kısıtlamaların bir kısmı burada yoktur. Örneğin birine yol tarifi sorulduğunda ya da birisi bir şey duyduğunu söyleyip anlattığında onun doğrudan tanık olup olmadığı çoğu zaman sorgulanmaz. Ancak yine de birçok konuda aktarılan her içerik-ifade kolayca bilgi olarak kabul edilmez. Söyleyenin güvenilirliği ve söylenenin doğruluğu tespit edilmeye çalışılır. Bu kapsamda çok kabaca söylenecek olursa gündelik ve olağan durumlara ilişkin birinin diğerine bir şey söylediği durumlar doğal tanıklık kapsamına girer.

Sonuç

Birkaç düşündürücü hususla çalışmayı tamamlamak yerinde olur. Bilginin ne olduğu sorusu Platon'un *Theaitetos* diyalogunun merkezinde yer alır. Metinde kritik öneme sahip bu soru, cevaplanmaya çalışılırken önerilen tanımlardan biri bilginin *doğru inanç* olmasıdır. Fakat doğru inancın olduğu ancak bilginin olmadığı bir örneğin varlığı bu iddiayı çürütmeye yeter. Genel olarak kabul edildiği gibi "mahkeme örneği" işini uygun bir biçimde yerine getirmektedir. Çünkü hem öğretim-ikna hem de görme-duyma karşıtlığında kurulan bölüm doğru inancın bilgi için yeterli koşulları sağlamadığını gösterir.

Öğretim-ikna karşıtlığında dikkat çekilen zamanın kısıtlayıcılığı meselesi dikkate değerdir. Bu kısıtlamanın bir olayın tam ve eksiksiz bir değerlendirilmesini zorlaştıracağına şüphe yoktur. Ancak kısıtlamanın aşırı genelle-yici olduğu da açıktır. Çünkü pasajda dikkat çekilen hırsızlık ya da zorbalık olayına ilişkin her örnek durumun aynı olacağını düşünmek zorunda değiliz. Ya da her davada aynı süreye ihtiyaç olduğunu düşünmek zorunda da değiliz. Bir davaya ilişkin ortada daha açık deliller, daha ikna edici tanıklar olabilir. Olayın daha kolay çözülmesini sağlayacak farklı bulgular da olabilir. Ya da davaya dair konuşmacıların tutumları, daha ağzı sıkı bir sanığın olması ya da ağzında laf tutamayan ve suçunu kolayca kabul eden ya da fikrini değiştiren bir sanık, bir davanın gidişatını kolayca değiştirebilir. Bu anlamda, belki de su saatinin izin verdiği zamanın yarısının avukatların ikna etmesine değil de öğretmesine yardımcı olabileceği bir durumu düşünmek mümkün müdür sorusunu sormak zorundayız. Bu anlamda konunun öğretilebilir olup olmadığının düşünülmesi gerektiğine dair yapılan itirazın daha güçlü bir öneri olduğu görülür.

Öğretim-ikna karşıtlığı söz konusu olduğunda ikna sürecinde ikna edilenin tamamen pasif bir rolü olduğunun varsayılması zorunlu değildir. Kişinin geçmişe dair inançlarını revize etmesi konusunda ikna edildiği bir örnekte, hafızaya başvurması onun aktif rolüne işaret eder. Ortaya çıkan inanç, ikna edenin ikna etme kapasitesinin sonucu olabilir. Fakat yine de söz konusu süreç ikna edilenin tamamen pasif olmasını gerektirmeyebilir. Görgü tanığı olma ile tanıklık karşıtlığı pasajda belirgin olarak görünmekte, tanıklığa daha düşük bir itibar verilmektedir. Ancak görme kısıtlamasının da çok güçlü bir kısıtlama olduğu fikri kabul edilmelidir. Gerçekten duyu algısının bilgi için gerekli olduğu kısıtlı bir alanın varsayılması gerekir. Çünkü doğrudan tanık olma şartının dışında kalan ve tanıklığın bildiklerimize ciddi bir kaynaklığının olduğu, bildiğimizi düşündüğümüz ve hayatlarımızı buna göre biçimlendirdiğimiz pek çok örnek durumun olduğunu düşünmek sağduyuya uygundur. Görgü tanıklığının aksine, hayatlarımızdaki rolü düşünülünce tanıklığın da “görme” kadar dikkate değer olduğu yadsınmamalıdır. Şüphesiz tanıklık epistemolojisi içerisinde çok daha fazla konu tartışılmaktadır. Platon'un tanıklığa ilişkin açıklamaları kısıtlı da olsa, özellikle mahkeme örneğinde tanıklık epistemolojisine dair izler olduğu açıktır.

Öz

Platon'un Theaitetos'unda 201a-C'de Mahkeme Örneğine Dair Bazı İhtilaflar ve Çağdaş Epistemolojiye Dair İzleri Üzerine

Theaitetos diyalogunda bilgi tanımlanırken sorgulanan tanımlardan biri bilginin doğru inanç olup olmadığıdır. Bu tanımın kabul edilemezliği doğruluk ve inancın birlikte bilgi için yeterli olmadığı bir karşı örnek tasarlanarak, mahkeme örneği üzerinden açıklanır. Genel kabule göre bu örnek, doğru inancın bilgi olmadığını göstermesi bakımından yeterlidir. Burnyeat ikna-öğretim, görme-duyma karşıtıkları temelinde şekillenen pasajın bazı tartışmalara neden olduğuna dikkat çeker ve ileri sürülen karşı örnekte üç farklı paradoks bulunduğunu iddia eder. Bunlardan özellikle ikincisinin Platon'un bilgiye ilişkin düşüncelerini yorumlamak açısından önemli olduğunu ileri sürer. Bu anlamda çalışmanın birinci amacı, söz konusu mahkeme örneğinin nasıl çalıştığını ortaya koyarken Burnyeat'ın ikinci paradoks olarak ileri sürdüğü durumun bir açıklamasını içerecektir.

Mahkeme örneğinin yol açtığı tartışmalarla başlangıçta yapılan bilginin neliğine dair araştırmamızın ötesine geçilir. Özellikle bu örnekte dikkati çeken ikna-öğretim ve görme-duyma karşıtıklarının sonuçları çağdaş epistemolojide önemli bir yer tutan tanıklık epistemolojisine dair izler barındırmaktadır. Tanıklığın bilgisinin olup olmaması, resmi ya da doğal tanıklık gibi konular tanıklık epistemolojisi içerisinde incelenir. Bu anlamda çalışmanın diğer amacı, pasajın tanıklık epistemolojisiyle ilişkisine dikkat çekmektir.

Anahtar Kelimeler: Platon, Theaitetos, Bilgi, Doğru İnanç, Mahkeme Örneği, Tanıklık

Abstract

Examining Controversies Surrounding the Court Example In Plato's Theaitetus 201a-C And On Its Traces in Contemporary Epistemology

In the dialogue "Theaitetus," one of the definitions under discussion pertains to whether knowledge can be equated with true belief or not. The unacceptability of this definition is demonstrated through the use of a counterexample, specifically in the context of a court case, to illustrate that truth and belief together are insufficient for knowledge. In accordance with prevailing consensus, this exemplar effectively demonstrates the insufficiency of true belief for knowledge. Burnyeat draws attention to the passage, which is structured upon the dialectics of persuasion-teaching and seeing-hearing and underscores the controversies it has engendered. Furthermore, Burnyeat posits the presence of three distinct paradoxes within the counterexample advanced. He posits that the second of these paradoxes is of particular significance in the context of interpreting Plato's conceptions of knowledge. In this regard, the primary objective of the study is to elucidate the functioning of the court case example, while also encompassing an explanation of the situation advanced by Burnyeat as the second paradox.

The discussions stemming from the Court example extend beyond the initial investigation into the nature of knowledge. The outcomes of the persuasion-teaching and seeing-hearing dichotomies, prominently showcased in this example, exhibit traces of the epistemology of testimony, a significant facet of contemporary epistemology. Matters pertaining to testimonial knowledge, formal or natural testimony, are examined within the framework of the epistemology of testimony. In this context, another objective of the study is to underscore the connection between the passage and the epistemology of testimony.

Keywords: Plato, Theaitetus, Knowledge, True Belief, Court Case, Testimony

Kaynakça

- Allen, D. S. (1996). "A Schedule of Boundaries: An Exploration, Launched from the Water-Clock of Athenian Time", *Greece & Rome*, 43 (2): 157-168.
- Audi, R. (2002). "The Sources of Knowledge", in *The Oxford Handbook of Epistemology*, Paul K. Moser (ed.), 71-95, Oxford University Press.
- Brodie, S. (2016). "The Knowledge Unacknowledged in the Theaetetus", *Oxford Studies in Ancient Philosophy*, Caston, Victor (ed.), 87-118. 51.
- Burnyeat, M. F. (1980). "Socrates and the Jury: Paradoxes in Plato's Distinction between Knowledge and True Belief (Part 1)", *Proceedings of the Aristotelian Society* 54(suppl.), 173-91.
- Burnyeat, M. F. (1990). *The Theaetetus of Plato*, translation by M.J. Levett, Hackett Publishing Company.
- Chappell, S. G. (2023). "Plato on Knowledge in the Theaetetus", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2023 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2023/entries/plato-theaetetus/>>.
- Coady, C.A. J. (1994). *Testimony: A Philosophical Study*, Oxford University Press.
- Gerson, L. P. (2006). *Knowing Persons: A Study in Plato*, Oxford University Press.
- Giannopoulou, Z. (2013). *Plato's Theaetetus as a Second Apology*, Oxford University Press.
- McDowell, J. (1973). *Plato Theaetetus: Translated with Notes by John McDowell*, Oxford University Press.
- Nawar, T. (2013). "Knowledge and True Belief at Theaetetus 201a-c". *British Journal for the History of Philosophy* 21 (6):1-18.
- Plato (1921). *Plato in Twelve Volumes, Vol. 12* translated by Harold N. Fowler. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd.
- Platon (2015). *Theaitetos*, Diyaloglar içinde, çev. Macit Gökberk, 12.basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Pritchard, D. (2006). *What is This Thing Called Knowledge?*, Routledge.
- Vogt, K. M. (2012). *Belief and Truth: A Skeptic Reading of Plato*, Oxford University Press.